

of Pedagogical Sciences, Doctoral student of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: methods of teaching the aviation English language in flight

establishments, formation of specialized communication skills in aviation specialists.

Стаття надійшла до редакції 24.11.2019 р.

УДК: (37.013.42+376)(438+477)

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.21

ПЕРФІЛЬЄВА Майя Володимирівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

<https://orcid.org/0000-0003-0849-5629>

e-mail: mayya.perfilieva@ukr.net

КАРПІЧ Ірина Олександрівна –

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

<https://orcid.org/0000-0001-5658-0081>

e-mail: irina.karpich@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Соціальне обмеження, що є наслідком психофізичних розладів організму людини, є одним з серйозних явищ і проблем сучасного світу. Вагомість цих проблем визначається і наявністю цього явища в людському суспільстві і відповідно наслідків, що виникають як в індивідуальному, так і соціальному сенсі.

Поширення явища обмеженості людських можливостей ставить перед міжнародною громадськістю і окремими державами обов'язок щодо відповідальності та прийняття певних дій, що запобігатимуть його виникненню. Такі дії мають реалізуватися урядами, соціальними інститутами та локальною громадськістю. Тільки широкі згоджені соціальні дії можуть принести вимірні ефекти. Допомога на користь осіб з інвалідністю потребує диференційованих, мультидисциплінарних (медичних, освітніх, соціальних, виробничих) дій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти проблеми соціалізації дітей та молоді з інвалідністю стали предметом досліджень з різних наукових позицій, серед яких: розвиток особистості в системі інклюзивної освіти (І. Демченко, Г. Дрижаловська, А. Колупаєва, І. Малишевська, Л. Маршалек, Н. Сабат, Н. Софій, П. Фарелл, А. Фірковська-Манкевич, Г. Шумський та ін.); соціальне функціонування, лікувально-педагогічна реабілітація осіб з інвалідністю (М. Балцерак, Б. Бартон, В. Бондар, Л. Виготський, В. Гасік, Т. Галковский,

М. Гжегоржевська, Д. Гораєвська, В. Дуксік, Х. Журав, Я. Кіренко, О. Ліпковський, З. Соболевська, З. Сонковська, М. Ходковська, А. Хулек та ін.); соціально-педагогічна робота з сім'ями, в яких виховуються діти з обмеженими можливостями здоров'я, та механізми психолого-педагогічної підтримки таких сімей (Й. Вичесаний, Н. Грабовенко, Е. Гуральчук, А. Сакович-Боборико, З. Кавчинська-Бутрим, М. Карвовська, М. Ковальська-Кантика, І. Немець, І. Нестайко, А. Новіцька, І. Обуховська та ін.).

Мета статті полягає у розкритті стану наукової розробленості проблеми та узагальненні історіографічних надбань, що дадуть змогу зрозуміти зміни, які відбулися в плані розв'язання і дослідження цієї проблеми в Україні та Польщі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах глобалізації зростає потреба у ґрунтовному аналізі освітніх тенденцій як в нашій державі, так і в зарубіжних країнах. Досвід країн близького зарубіжжя з аналогічними для України соціальними системами й історико-політичними, соціо-економічними процесами становить інтерес для компаративного аналізу.

В Україні систематичне вивчення зарубіжних систем освіти започаткував К. Ушинський (1824–1871). У 60-х роках XIX ст. він здійснив «педагогічну мандрівку» до Західної Європи. Результатом цієї подорожі стало написання низки робіт, зокрема відомої праці «Про народність у громадському вихованні».

На розвиток вітчизняної порівняльної

педагогіки в Україні вплинули наукові праці видатного радянського психолога С. Ананьєва (1875–1942), який активно використовував метод порівняльного аналізу зарубіжних та вітчизняних педагогічних концепцій. У дисертації «Інтерес за вченням сучасної психології і педагогіки» (1915), монографії «Трудове виховання, його минуле і сучасність» (1924) та інших він робить спроби систематизувати педагогічні ідеї та підходи [3, с. 23].

Вагомий внесок у розвиток української компаративістики та соціального виховання зробила педагог-теоретик С. Русова (1856–1940), вивчала розвиток дошкільної та початкової освіти за кордоном. Свідченням цього є її ґрунтовні праці «Дещо з філософії виховання», «Значення соціальної психології для виховання» [3, с. 17]. Сьогодні значний внесок у розвиток порівняльної педагогіки зробили відомі компаративісти, такі як О. Галус, О. Заболотна, Н. Лавриченко, О. Локшина, А. Сбруєва та ін.

На особливу увагу заслуговує дисертаційна робота С. Когут «Системи професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі» (порівняльний аналіз), фактологічні матеріали якої використовуються у навчальних дисциплінах «Соціальна педагогіка» та «Порівняльна педагогіка».

Якісна та рівноправна освіта дітей та молоді з інвалідністю є запорукою їхньої соціалізації у суспільстві. Порівняльні дослідження спеціальної освіти не мають тривалої традиції, а тому сьогодні зарано говорити про досягнення значних результатів. Низький рівень зацікавленості міжнародними і міжкультурними порівняннями спеціального навчання у минулому можна пояснити специфікою теоретичної орієнтації спеціальної педагогіки. Оскільки ця проблема тривалий час перебувала під впливом медицини, то і звідти запозичила образ людини, а також і цілі її навчання [2].

В Україні, як відомо, перші спеціальні освітньо-виховні заклади для «аномальних» дітей почали створюватися у другій половині XIX ст. При цьому слід зазначити, що проблеми забезпечення діяльності таких установ спеціально підготовленими кадрами далеко не одразу знайшли своє вирішення, хоча прогресивні вчені того часу, в першу чергу, видатний вітчизняний психіатр і психолог І. Сікорський (1842–1919), вказували на необхідність поєднання у фаховій підготовці спеціалістів відповідного профілю ґрунтовних медичних, психологічних і педагогічних знань.

Для сучасної педагогічної науки характерною є тенденція до розробки новітніх технологій навчання та виховання дітей з інвалідністю на основі вивчення і використання

класичної спадщини видатних педагогів. У цьому неоціненну послугу може надати педагогічний досвід відомого науковця М. Монтесорі (1870–1952).

Сьогодні значне місце у галузі спеціальної освіти займає науковий доробок доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена Національної академії педагогічних наук України В. Бондаря. Його ідеї втілені в концепції «Спеціальна освіта осіб з особливостями психофізичного розвитку в Україні на найближчі роки та перспективу», проєкті Закону України «Про спеціальну освіту», «Державному стандарті спеціальної освіти», Державному стандарті початкової освіти дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, Критеріях оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями психофізичного розвитку всіх нозологій та навчальних програмах, підручниках для учнів, посібниках і методичних розробках для студентів та педагогічних працівників. А також приділяє значну увагу розвитку міжнародних зв'язків у галузі спеціальної освіти [1].

Провідним польським ученим з питань спеціальної педагогіки є Г. Дрижаловська (G. Dryżalowska), яка предметом свого дослідження обрала проблеми освітньої та соціальної інтеграції дітей та молоді з інвалідністю [4].

Основним середовищем виховання та розвитку дітей та молоді з інвалідністю є сім'я. Різні аспекти цієї проблеми є предметом дослідження таких польських науковців, як: Е. Гураличик (E. Góralczyk) («Хвороба дитини у твоєму житті»), Е. Засопа (E. Zasępa) («Якість життя родин, що мають дитину з обмеженими можливостями»), З. Кавчинська-Бутрим (Z. Kawczyńska-Butrym) («Родини осіб з обмеженими можливостями»), І. Немець (I. Niemiec) («Взаємна перцепція ролі і способу її поповнення почуттям щастя і задоволення від одруження батьків дитини з обмеженими можливостями»), І. Обуховська (I. Obuchowska) (Дитина з обмеженими можливостями в родині), А. Сакович-Боборико (A. Sakowicz-Boboryko) (Родина як реалізатор реабілітаційних потреб дітей з обмеженими можливостями) та ін.

Важливою для нашого дослідження стала наукова праця Н. Мирошніченко «Соціально-педагогічні умови інтегрування молоді з функціональними обмеженнями в сучасне середовище». Автором концептуально визначено та обґрунтовано об'єктивну необхідність створення соціально-педагогічних умов інтегрування молоді з функціональними обмеженнями (інформування громадськості про проблеми осіб з інвалідністю та необхідність їх інтегрування у сучасне середовище; створення комфортного психологічного мікросередовища в клубах спілкування;

забезпечення активної участі осіб з обмеженими можливостями у процесі інтегрування та ін.).

Сьогодні Республіка Польща вийшла на новий рубіж розвитку у реалізації соціальної політики відносно дітей та молоді з інвалідністю. Звичайно, це результат позитивних зрушень, що відбулися в країні наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ ст., політико-економічних змін 90-х років, що вплинули на сучасне становлення осіб цієї категорії. Це питання досліджували польські вчені А. Островська та Й. Сікорська (A. Ostrowska, J. Sikorska) («Неповносправні особи в Польщі в дев'яностих роках»).

Актуальним, на нашу думку, є дослідження польської вченої Д. Гораєвської (D. Gorajewska), яка у своїй праці «Факти і міфи про осіб з інвалідністю» [5, 11], робить спробу порушити ті питання, що народилися у зв'язку з обмеженістю. Вона дає ґрунтовний аналіз сутності понять «здоров'я» та «обмеженості», презентує своєрідну концепцію від емпатії до розуміння проблем особи з обмеженими можливостями.

Дослідниця С. Кавчинська-Бутрим (Z. Kawchynska-Butrym) у своїй книзі «Неповносправність – специфіка соціальної допомоги» [6, с. 21], розкриває поширення явища обмеженості, причини його виникнення та індивідуальні проблеми осіб з особливими потребами; розглядає нову форму опіки над родинами осіб з інвалідністю – групи самопомоги, створені людьми, що мають певні проблеми, або їх пережили.

На увагу заслуговує праця Г. Журав (H. Żuraw) «Участь осіб з обмеженими можливостями в соціальному житті» [7, 8]. Автор досліджує залежність участі осіб з інвалідністю в соціальному житті від набутих та вроджених пошкоджень. У роботі вказується на важливість об'єднання різних суспільних чинників на зміну ставлення соціуму до людей з особливими проблемами здоров'я, таких як юридичне регулювання, антидискримінаційні програми, вирівнювання шансів в освіті, працевлаштуванні і громадському житті.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, здійснений нами історіографічний аналіз проблеми осіб з інвалідністю показав, що сьогодні в Україні та Польщі актуальним залишається дослідження формування відповідних умов для необхідного розвитку дітей та молоді з інвалідністю у суспільстві.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Перспективним є подальше наукове вивчення позитивного зарубіжного досвіду з метою визначення ефективних чинників та засобів соціального виховання, а також удосконалення форм і методів соціально-виховної роботи з дітьми та

молоддю з інвалідністю.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бондар Є. О. Виховання осіб з психофізичними вадами як соціальна проблема / Є. О. Бондар // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наукових праць. – К.: Університет «Україна», 2004. – С. 62–69.
2. Заболотна О. Альтернативна освіта як предмет наукового дискурсу у вітчизняному та зарубіжному педагогічному просторі / Оксана Заболотна // Порівняльно-педагогічні студії. – 2011. – № 1. – С. 31–37.
3. Сбруєва А. Порівняльна педагогіка: навчальний посібник / А. Сбруєва. – 2-ге вид. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 320 с.
4. Dryżałowska G. Integracja edukacyjna a integracja społeczna / G. Dryżałowska // Integracja społeczna osób niepełnosprawnych / pod red. Grażyny Dryżałowskiej, Hanny Żuraw. – Warszawa: wyd. «Zak», 2004. – S. 215–225.
5. Gajdzica Z. Uczniowie i studenci z obszaru pogranicza wobec sytuacji osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym – nastawienia i opinie / Z. Gajdzica. – Cieszyn: Wyd. Stowarzyszenie Wsparcia Społecznego «Feniks», 2013. – 123 s.
6. Organizacja programu aktywności lokalnej dla rodziców dzieci niepełnosprawnych [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.przetargi.egospodarka.pl/157489_Organizacja-programu-aktywnosci-lokalnej-dla-rodzicow-dzieci-niepelnosprawnych_2018_2.html.
7. Żuraw H. Udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym / H. Żuraw. – Warszawa: wydawnictwo Akademickie Żak, 2016. – 398 s.

REFERENCES

1. Bondar, E. O. (2004). *Vixovannya osib z psixofizichnimi vadami yak socialna problema*. [The upbringing of persons with psychophysical problems as a social problem.]. Kyiv.
2. Zabolotna, O. (2011). *Alternativna osvita yak predmet naukovogo diskursu u vitchiznyanomu ta zarubizhnomu pedagogichnomu prostori*. [Alternative education as a subject of scientific discourse in the domestic and foreign pedagogical space]. Kyiv.
3. Sbrueva, A. (2004). *Porivnyalna pedagogika: navchalnij posibnik*. Sumi.
4. Dryżałowska, G. (2004). *Integracja edukacyjna a integracja społeczna*. [Integracja społeczna osób niepełnosprawnych]. Warszawa.
5. Gajdzica, Z. (2013). *Uczniowie i studenci z obszaru pogranicza wobec sytuacji osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym – nastawienia i opinie*. [Students from the border area against the situation of disabled people in the local environment – attitudes and opinions]. Cieszyn.
6. Organizacja programu aktywności lokalnej dla rodziców dzieci niepełnosprawnych [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.przetargi.egospodarka.pl/157489_Organizacja-programu-aktywnosci-lokalnej-dla-rodzicow-dzieci-niepelnosprawnych_2018_2.html.

niepełnosprawnych_2018_2.html.

7. Żuraw, H. (2016). *Udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym*. [Participation of disabled people in social life]. Warszawa.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПЕРФІЛЬЄВА Майя Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: соціалізація дітей і молоді у Польщі.

КАРПІЧ Ірина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: соціалізація дітей і молоді у Польщі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

PERFILIEVA Maya Vladimirovna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work of Pavel Tychyna Uman State Pedagogical University.

KARPICH Irina Oleksandrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer in the Department of Social Pedagogy and Social Work Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychyna.

Circle of scientific interests: socialization of children and youth in Poland.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2019 р.

УДК 159.942: 37.011.3-051:78

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.22

РАКІТЯНСЬКА Людмила Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Криворізького державного педагогічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3586-2754>
e-mail: ludmilanick777@gmail.com

ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Кадрово-професійна забезпеченість сучасної Нової української школи, готовність вчителя до практичного втілення її засадничих принципів зумовлює особливий інтерес науковців до проблеми емоційного інтелекту вчителя як інтегративної якості, що забезпечує йому внутрішню регуляцію психічної діяльності й поведінки, професійну успішність й продуктивне функціонування в різних сферах життєдіяльності. Феномен емоційного інтелекту вчителя музичного мистецтва є складноорганізованим, багатокомпонентним утворенням, що потребує всебічного вивчення з позицій сучасних загальнонаукових підходів як «методологічного інструментарію дослідження» [15, с. 9], що визначає його стратегію, логіку, концептуальність. Як зазначає С. Сисоєва [16], інтегрований характер сучасної сфери освіти, складність як суспільного феномена, її розвиток, зумовлений не тільки зовнішніми чинниками, а й власним саморухом, спрямованим на забезпечення відповідності вимогам конкретної історичної доби, потребує якісно іншого дослідницького підходу до проблем системного функціонування й розвитку

освіти. Поняття «підхід» інтерпретується в науковій літературі як визначена позиція, що зумовлює дослідження, проектування, організацію будь-якого явища, процесу [12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Емоційний інтелект – феномен, дослідження якого протягом останніх трьох десятиліть, починаючи з кінця ХХ ст., займаються представники багатьох наукових галузей, зокрема, і освітньої. Історія його виникнення й розвитку достатньо повно описана у наукових працях, зокрема американських дослідників, які першими використали цей термін і розкрили його сутнісну основу [10]. У сфері професійної освіти цей феномен став предметом особливої уваги у зв'язку зі специфікою професійної діяльності вчителя, структура якої поряд з іншими включає й емоційний компонент, пов'язаний з переживаннями, які здатні активізувати розумову діяльність вчителя, або гальмувати її. «Головна колізія української системи освіти, – наголошує С. Сисоєва, – полягає на сьогодні у відірваності освітньої галузі від потреб країни. Саме на вирішення цієї проблеми повинна бути спрямована модернізація української освіти», що є її фундаментальним завданням [16]. Причина